V.

Религія Гиллелитовъ устранитъ основную и вѣчно дѣйствующую *причину* еврейскаго голуса, а языкъ Гиллелитовъ устранитъ самое тяжелое *послѣдствіе* этого голуса. Пурификація и нейтрализація религіи и языка превратитъ евреевъ въ идейный нейтрально-человѣческій народъ, который не будетъ уже больше подобно Крыловскимъ гусямъ оглядываться постоянно на давно минувшее *прошлое*, а которому предстоитъ великое и славное *будущее*. Но для того, чтобы спасительное дѣйствіе Гиллелизма могло наступить какъ можно *раньше и полнѣе*, было бы очень полезно, чтобы Гиллелизмъ какъ можно раньше получилъ гдѣ-нибудь первую *точку опоры*, т. е. такую территорію, гдѣ не только Гиллелизмъ пользовался бы полнѣйшими гражданскими правами и полной свободой дѣйствій, но гдѣ евреи-Гиллелиты составляли бы огромное *большинство* населенія, какъ городского, такъ и сельскаго, т. е. такую территорію, гдѣ каждый исповѣдующій еврейскую религію могъ бы себя чувствовать вполнѣ „у себя"; территорію, которая впредь до надлежащаго окрѣпленія Гиллелизма въ мірѣ, могла бы служить убѣжищемъ для всякаго, кто гдѣ-нибудь на земномъ шарѣ въ томъ или другомъ отношеніи страдаетъ за свою еврейскую религію; новую родину для всѣхъ тѣхъ евреевъ, для которыхъ старая родина является мачихой, которые не имѣютъ терпѣнія или возможности ждать лучшаго времени на своей старой родинѣ, или которые хотѣли бы жить и умереть среди своихъ единовѣрцевъ, въ городахъ и селахъ, построенныхъ ихъ единовѣрцами, и ими же управляемыхъ. Для *теперешнихъ* евреевъ, какъ мы въ своемъ мѣстѣ доказали, подобное убѣжище невозможно, потому что они скованы цѣпями, которыя никогда ни на какомъ мѣстѣ земного шара не позволятъ имъ укрѣпиться и повсюду и навѣки заставятъ ихъ быть чужими, какою-то недоступною и ненавистною для всѣхъ окаменѣлостью; для Гиллелитовъ же, освобожденныхъ

V.

Religio de hilelistoj forigos bazan kaj eterne agantan kaŭzon de hebrea ekzilo, kaj lingvo de hilelistoj forigos la plej pezan rezultaton de tiu ekzilo. Purigo kaj neŭtraligo de religio kaj lingvo transformos hebreojn en idean neŭtrale-homan popolon, kiu simile al anseroj de Krilov jam konstante ne plu rerigardos al delonge pasinta pasinteco, kaj kiun atendas granda kaj glora estonteco. Sed por tio, ke sava ago de hilelismo povu efektiviĝi kiel eble pli frue kaj pli plene, estus tre utile, ke hilelismo kiel eble pli frue ie ricevu unuan punkton de apogilo, t.e. tian teritorion, kie ne nur hilelismo profitus la plej plenajn civitanajn rajtojn kaj plenan liberecon de agoj, sed kie hebreoj-hilelistoj farus grandegan plimulton da loĝantaro, kiel urba, tiel ankaŭ vilaĝa, t.e. tian teritorion, kie ĉiu konfesanta hebrean religion povus senti sin tute ĉe si"; teritorion, kiu ĝis konvena plifortiĝo de hilelismo en la mondo, povus servi rifuĝejo por ĉiu, kiu ie sur la terglobo en unu aŭ alia rilato suferas pro sia hebrea religio; novan patrujon por ĉiuj tiuj hebreoj, por kiuj malnova patrujo estas duonpatrino, kiuj ne havas paciencon aŭ eblon atendi la plej bonan tempon en sia malnova patrujo, aŭ kiuj volus vivi kaj morti inter siaj samkredantoj, en urboj kaj vilaĝoj kun preĝejoj, konstruitaj de iliaj samkredantoj, kaj de ili administrataj. Por nunaj hebreoj, kiel ni sialoke pruvis, simila rifuĝejo estas neebla, ĉar ili estas forĝitaj per katenoj, kiuj neniam en ia loko de la terglobo permesos al ili fortiĝi kaj ĉie kaj eterne devigos ilin esti fremdaj, per ia por ĉiuj nealirebla kaj malama ŝtonigitaĵo; do por hilelistoj, liberigitaj

отъ той скорлупы, которая составляетъ все несчастіе еврейства, пріобрѣтеніе первой точки опоры будетъ дѣломъ чрезвычайно легкимъ. Подобную точку опоры евреи давнымъ давно уже имѣли бы, еслибы имъ не мѣшалъ ненормальный строй ихъ религіи. Горсть финикіанъ, лишившись родины, основала могущественный Карѳагенъ, горсть разгромленныхъ Троянцевъ основала великій Римъ, горсть изгнанныхъ голландцевъ основала южно-африканскія республики, горсть различныхъ преслѣдуемыхъ протестантовъ основала могущественные Американскіе Штаты, и т. д, и т. д. Повсюду за разгромленною жизнью слѣдуетъ новая нормальная жизнь... только мы одни въ теченіе 2000 лѣтъ на всемъ земномъ шарѣ не могли найти пріюта, потому что куда бы мы ни прибыли, тѣнь Палестины, впаянная въ нашу религію, заставляетъ насъ считать себя чужими и временными, а религіозно-генеалогическая скорлупа дѣлаетъ для насъ невозможнымъ всякое вліяніе на окружающіе элементы, и въ добавокъ ко всему этому многочисленные религіозные запреты и постановленія, которыхъ никто не властенъ отмѣнить, дѣлаетъ для насъ всякую попытку къ самостоятельной практической жизни совершенно невозможной Гиллелизмъ сниметъ съ евреевъ злосчастныя оковы, и потому то, что для талмудистовъ было всегда невозможнымъ, для Гиллелитовъ сдѣлается чрезвычайно легкимъ.

Стоитъ только конгрессу Гиллелитовъ выбрать какую-нибудь опредѣленную мѣстность (напримѣръ въ Канадѣ, Штатахъ, Аргентинѣ и т. п.), объявить ее разъ на всегда центромъ гиллелитскаго еврейства -и все остальное скоро рѣшится само собою. Конечно, выборъ мѣста будетъ сдѣланъ не зря, а только послѣ предварительнаго тщательнаго изслѣдованія и только тогда, когда число Гиллелитовъ будетъ достаточно велико, чтобы выборъ конгресса имѣлъ въ глазахъ Гиллелитовъ авторитетное значеніе. Всѣ Гиллелиты будутъ тогда знать, куда имъ слѣдуетъ переселиться, если старая родина ихъ давитъ и если они хотятъ жить въ такомъ краѣ, гдѣ ихъ религія преобладаетъ и пользуется полной свободой и почетомъ. Сами по себѣ и безъ всякихъ усилій—а тѣмъ паче еще при нѣкоторой поддержкѣ со стороны евреевъ другихъ странъ—на избранной территоріи начнутъ быстро возникать города и села, населенныя евреями-Гиллелитами; благодаря высоко этическому и эстетическому характеру Гиллелизма и отсутствію всякой ограды, къ

de tiu ŝelo, kiu faras tutan malfeliĉon de hebreeco, akiro de unua punkto de apogilo estos afero eksterordinare facila. Similan punkton de apogilo hebreoj jam delonge havus, se al ili ne malhelpus nenormala sistemo de ilia religio. Plenmano da fenicoj, perdinte patrujon, fondis potencan Kartagon, plenmano da frakasitaj trojanoj fondis grandan Romon, plenmano da elpelitaj holandoj fondis sud-afrikajn respublikojn, plenmano da diversaj persekutataj protestantoj fondis potencajn Amerikajn Ŝtatojn, ktp., ktp. Ĉie post frakasita vivo sekvas nova normala vivo ... nur ni solaj dum 2000 jaroj sur la tuta terglobo ne povis trovi rifuĝejon, ĉar kien ajn ni alvenus, ombro de Palestino, enlutita en nian religion, devigas konsideri nin fremdaj kaj provizoraj, kaj religie-genealogia ŝelo ne eblas al ni ĉiun influon sur ĉirkaŭantaj elementoj, kaj aldone al ĉio tio ĉi multnombraj religiaj malpermesoj kaj dekretoj, kiujn neniu rajtas neniigi, faras por ni ĉiun provon al memstara praktika vivo tute neebla. Hilelismo deprenos de hebreoj malfeliĉajn katenojn, kaj tial tio, kio por talmudistoj estis ĉiam neebla, por hilelistoj fariĝos eksterordinare facila.

Tuj kiam kongreso de hilelistoj elektos ian difinitan lokon (ekzemple en Kanado, Ŝtatoj, Argentino ks.) kaj deklaros ĝin unu fojon por ĉiam centro de hilelista hebreeco, - kaj ĉio cetero rapide solvos sin per si mem. Kompreneble, elekto de loko estos farita ne vane, sed nur post anticipa penega esploro kaj nur tiam, kiam nombro da hilelistoj estos sufiĉe granda, por ke elekto de kongreso havu en la okuloj de hilelistoj aŭtoritatan signifon. Ĉiuj hilelistoj tiam scios, kien ili devas transloĝiĝi, se malnova patrujo ilin premas kaj se ili volas loĝi en tia lando, kie ilia religio superregas kaj uzas plenan liberon kaj honoron. Ili per si mem kaj sen ĉiuj penoj - kaj tiom pli ankoraŭ kun kelka helpo de hebreoj en aliaj landoj - sur elektita teritorio rapide komencos fondiĝi urboj kaj vilaĝoj kun preĝejoj, loĝataj de hebreoj-hilelistoj; dank' al alta etika kaj estetika karaktero de hilelismo kaj malesto de ĉiu baraĵo, al

религіи своихъ сосѣдей Гиллелитовъ начнутъ скоро присоединяться и многіе мѣстные жители,—и черезъ 10—15 лѣтъ возникнетъ полный формальный еврейскій край, еврейство получитъ крѣпкую точку опоры, пустить корни и начнетъ жить и развиваться нормальнымъ и здоровымъ образомъ. И это наступитъ скоро и реально, а не въ какомъ-то отдаленномъ, фантастическомъ и никогда не достижимомъ будущемъ, какъ при Палестинѣ; и въ этомъ краѣ мы будемъ себя чувствовать вполнѣ какъ дóма, а не подъ вѣчнымъ контролемъ, непріятностями и запретами на каждомъ шагу; и тамъ мы не будемъ вѣчно дрожать, чтобы кто-нибудь не выгналъ насъ и не обрекъ насъ опять на вѣчный голусъ.

Теперь, когда читатели имѣютъ уже полное понятіе о сущности и характерѣ Гиллелизма и о значеніи его для еврейства какъ цѣлости, посмотримъ, какое значеніе Гиллелизмъ будетъ имѣть непосредственно и немедленно для *каждаго отдѣльнаго* еврея, принимающаго принципы Гиллелизма. Мы не будемъ говорить о той небольшой части евреевъ, которая будетъ жить въ упомянутой нами странѣ евреевъ, такъ какъ *ихъ* положеніе будетъ идеальное во *всѣхъ* отношеніяхъ; мы будемъ говорить только о положеніи того имѣющаго для насъ самое важное значеніе огромнаго *большинства* евреевъ, которое, не имѣя возможности или желанія переселиться, должно будетъ остаться навсегда на своихъ теперешнихъ мѣстахъ.

Въ чемъ состоитъ ненормальность нашего положенія и отъ чего мы собственно страдаемъ? Отъ того ли, что мы бѣдны? Нѣтъ, у насъ есть и богачи, и бѣдняки, какъ и у другихъ народовъ, и есть народы, которые въ общемъ бѣднѣе насъ,—а все таки они голуса не имѣютъ. Отъ того ли, что мы лишены гражданскихъ правъ и намъ приходится переносить всякія несправедливости со стороны законовъ? Нѣтъ, ибо это вопросъ не еврейскій, а вопросъ *мѣстный*; раньше или позже евреи получатъ полныя гражданскія права *повсюду*; а если въ двухъ-трехъ государствахъ имъ приходится еще тяжело и у нихъ нѣтъ терпѣнія дожидаться и добиваться лучшаго времени, то для этого имъ ничуть нѣтъ никакой надобности искать какого-то фантастическаго пріюта въ Палестинѣ, такъ какъ такіе пріюты имѣются во множествѣ уже вполнѣ *готовые* и есть уже очень много странъ, куда евреи могутъ переселиться и пользоваться тамъ безусловно *всѣми* правами, наравнѣ со

religio de siaj najbaroj hilelistoj komencos rapide aliĝi ankaŭ multaj lokaj loĝantoj, - kaj post 10-15 jaroj ekestos plena formala hebrea lando, hebreeco ricevos fortan punkton de apogilo, enradikiĝos kaj komencos vivi kaj evolui normale kaj sane. Kaj tio ĉi venos rapide kaj reale, sed ne en ia fora, fantazia kaj neniam en neatingebla estonteco, kiel ĉe Palestino; kaj en tiu ĉi lando ni sentos nin tute hejme, sed ne sub eterna kontrolo, malagrablaĵoj kaj malpermesoj sur ĉiu paŝo; kaj tie ni eterne ne tremos, por ke iu elpelu nin kaj kondamnu nin denove al eterna ekzilo.

Nun, kiam legantoj havas plenan nocion pri esenco kaj karaktero de hilelismo kaj pri ĝia signifo por hebreeco kiel tuto, ni ekrigardu, kian signifon havos hilelismo senpere kaj senprokraste por ĉiu aparta hebreo, alprenanta principojn de hilelismo. Ni ne parolos pri tiu negranda partio da hebreoj, kiu loĝos en menciita de ni lando de hebreoj, ĉar ilia situacio estos ideala en ĉiuj rilatoj; ni parolos nur pri situacio de tiu havanta por ni la plej gravan signifon de grandega plimulto da hebreoj, kiu, ne havante eblon aŭ deziron transloĝiĝi, devos resti por ĉiam sur siaj nunaj lokoj.

En kio konsistas nenormaleco de nia situacio kaj de kio ni propre suferas? Ĉu de tio, ke ni estas malriĉaj? Ne, ni havas kaj riĉajn, kaj malriĉajn, kiel ankaŭ aliaj popoloj, kaj estas popoloj, kiuj ĝenerale estas pli malriĉaj ol ni, - kaj tamen ili ne havas ekzilon. Ĉu de tio, ke ni estas senigitaj je civitanaj rajtoj kaj ni devas toleri ĉiujn maljustaĵojn elekstere de leĝoj? Ne, ĉar tio ĉi estas demando ne hebrea, sed demando loka; pli aŭ malpli frue hebreoj ricevos plenajn civitanajn rajtojn ĉie; kaj se en du-tri ŝtatoj ili ankoraŭ suferas kaj ili ne havas paciencon atendi kaj celi al pli bona tempo, por tio ili havas nenian necesecon serĉi ian fantazian rifuĝejon en Palestino, ĉar tiaj rifuĝejoj estas en multo jam tute pretaj kaj estas jam tre multe da landoj, kien hebreoj povas transloĝiĝi kaj profiti tie senkondiĉe ĉiujn rajtojn, egale kun

всѣми другими жителями. Отъ того ли мы страдаемъ, что мы составляемъ повсюду *пришлый элементъ* и поэтому будто-бы имѣемъ мало нравственныхъ правъ на свою родину? Нѣтъ, ибо *всѣ* извѣстные намъ культурные народы составляютъ пришлый элементъ на своей родинѣ; ни одинъ изъ нихъ нѣсколько тысячъ лѣтъ тому назадъ не жилъ тамъ, гдѣ онъ теперь живетъ, и въ то время, когда мы еще жили въ Азіи, всѣ они точно такъ же жили въ той-же Азіи. Еслибы наше положеніе въ Европѣ можно было приписывать еще тому ничего не значущему обстоятельству, что мы пришли на нѣсколько сотъ лѣтъ *позже* другихъ, то вѣдь въ какой-нибудь Америкѣ даже и это обстоятельство совершенно отпадаетъ, такъ какъ большинство теперешняго населенія Америки пришло туда *одновременно* съ нами,—а все таки всѣ чувствуютъ себя тамъ отлично, а мы и *тамъ* чувствуемъ себя нехорошо. Еслибы мы страдали отъ того, что мы живемъ будто-бы на „чужой“ землѣ, а не на „землѣ нашихъ предковъ“, то въ такомъ случаѣ всѣ жители Америки должны были бы страдать гораздо больше нашего, ибо въ то время, какъ большинство изъ насъ живетъ вѣдь въ дѣйствительности въ той странѣ, въ которой жили наши отцы, дѣды и прадѣды въ теченіе многихъ сотенъ лѣтъ, огромное большинство Американцевъ знаютъ очень хорошо, что ихъ дѣды съ ихъ теперешней страной не имѣли ничего общаго. Отъ того ли мы страдаемъ, что у насъ нѣтъ „собственнаго государства?“ Нѣтъ, ибо въ такомъ случаѣ въ положеніи совершенно подобномъ нашему находились бы и поляки и многіе другіе,—а между тѣмъ какая огромная разница между нашимъ положеніемъ и положеніемъ напримѣръ поляковъ!

Остается еще только одно обстоятельство, которое могло бы объяснить ненормальность нашего положенія,—это тотъ фактъ, что мы повсюду составляемъ *меньшинство*. Лѣтъ двадцать тому назадъ мы лично были вполнѣ увѣрены, что въ этомъ фактѣ кроется вся сущность еврейскаго вопроса. Исходя изъ того всѣмъ извѣстнаго факта, что „у сильнаго всегда безсильный виноватъ“, что меньшинство всегда во всемъ виновато, а большинство всегда во всемъ право, хотя бы меньшинство и стояло во всѣхъ отношеніяхъ гораздо выше большинства,—мы находили тогда единственнымъ спасеніемъ для еврейства, чтобы евреи гдѣ-нибудь на какомъ-нибудь клочкѣ земного шара постарались составить со-

ĉiuj aliaj loĝantoj. Ĉu de tio ni suferas, ke ni ĉie estas alveninta elemento kaj tial ni havas malmulte da moralaj rajtoj pri nia patrujo? Ne, ĉar ĉiuj al ni konataj kulturaj popoloj faras alvenintan elementon en sia patrujo; ne unu el ili antaŭ kelkaj miloj da jaroj loĝis tie, kie ili nun vivas, kaj en tiu tempo, kiam ni ankoraŭ loĝis en Azio, ili ĉiuj ankaŭ loĝis en la sama Azio. Se nian situacion en Eŭropo oni povus atribui ankoraŭ al tiu nenion signifanta cirkonstanco, ke ni venis kelkajn jarcentojn pli malfrue ol aliaj, tiam en ia Ameriko eĉ tiu ĉi cirkonstanco tute forfalas, ĉar plimulto da nuna loĝantaro de Ameriko venis tien samtempe kun ni, - kaj tamen ĉiuj sentas sin tie bonege, kaj ni eĉ tie sentas nin nebone. Se ni suferus de tio, ke ni loĝas kvazaŭ en "fremda" lando, kaj ne en "lando de niaj praulo j", tiam en tia okazo ĉiuj loĝantoj de Ameriko devus suferi multe pli ol ni, ĉar dum plimulto el ni loĝas efektive en tiu lando, en kiu loĝis niaj patroj, avoj kaj praavoj dum multaj jarcentoj, grandega plimulto da amerikanoj scias tre bone, ke iliaj avoj kun nuna lando havis nenion komunan. Ĉu ni de tio suferas, ke ni ne havas "propran ŝtaton?" Ne, ĉar en tia okazo en situacio tute simila al nia trovus sin ankaŭ poloj kaj multaj aliaj, - kaj dum kia grandega diferenco estas inter nia situacio kaj situacio, ekzemple, de poloj!

Restas ankoraŭ nur unu cirkonstanco, kiu povus klarigi nenormalecon de nia situacio, - tio ĉi estas tiu fakto, ke ni ĉie faras malplimulton. Antaŭ dudek jaroj ni persone estis konvinkitaj, ke en tiu ĉi fakto enestas tuta esenco de la hebrea demando. Elirante el tiu al ĉiuj konata fakto, ke "ĉe forta ĉiam malforta kulpas", ke malplimulto ĉiam en ĉio kulpas, kaj plimulto ĉiam en ĉio pravas, almenaŭ malplimulto starus en ĉiuj rilatoj multe pli alte ol plimulto, - ni trovadis tiam solan savon por hebreeco, por ke hebreoj ie sur ia peceto de terglobo penu fari per si

бою *большинство*, а слѣдовательно и *силу*. Но дальнѣйшія размышленія убѣдили насъ впослѣдствіи, что и не въ меньшинствѣ нашемъ кроется сущность еврейскихъ страданій. Для *всѣхъ другихъ* народовъ составленіе гдѣ-нибудь большинства является дѣйствительно самымъ элементарнымъ условіемъ для счастія, и всѣ они всегда инстинктивно стремились и стремятся къ этому; евреи же, благодаря ненормальному строю своей религіи, составляютъ въ этомъ отношеніи *исключеніе*. Никто вѣдь не мѣшалъ никогда и евреямъ селиться *вмѣстѣ*, подобно всѣмъ другимъ человѣческимъ группамъ; имъ не только не мѣшали, но ихъ даже часто прямо *принуждали* къ этому, отводя имъ замкнутую черту осѣдлости. И во многихъ мѣстахъ евреи дѣйствительно вѣдь *составляютъ* большинство,—возьмемъ напримѣръ хотя бы любой литовскій городъ или мѣстечко... Но то, что всѣмъ другимъ людямъ приноситъ счастіе, евреямъ приноситъ только страданіе; и большинство даже самыхъ краснобайныхъ еврейскихъ націоналистовъ, фантазирующихъ о землѣ, населенной евреями, чувствуютъ себя очень несчастными, если имъ въ *дѣйствительности* приходится жить въ какомъ-нибудь Бердичевѣ, населенномъ почти исключительно евреями!! Если бы въ какомъ-нибудь Бердичевѣ или другомъ подобномъ городѣ на мѣстѣ евреевъ находились поляки или какой-нибудь другой культурный народъ, тогда они, хотя бы даже юридически вполнѣ безправные, въ дѣйствительности считали бы себя и ихъ считали бы другіе коренными туземцами, нравственными хозяевами; они задавали бы тонъ, все въ городѣ и окрестностяхъ старалось бы приноравливаться къ ихъ духу и потребностямъ, все польское и католическое пользовалось бы тамъ величайшимъ уваженіемъ и силою, поляки чувствовали бы себя тамъ очень хорошо, самъ городъ занималъ бы почетное культурное мѣсто и содѣйствовалъ бы славѣ польскаго имени, а тамошніе евреи считали бы для себя величайшимъ счастіемъ быть какъ можно больше похожими на дѣйствительныхъ поляковъ. Евреи же могутъ составлять собою большинство населенія не только въ томъ или другомъ городѣ, но даже и въ цѣлой провинціи, въ какомъ-нибудь цѣломъ краѣ, и положеніе ихъ все таки не измѣнится къ лучшему, и они все останутся тѣми же самыми всѣми презираемыми нулями, и все по прежнему они, какъ въ своихъ собственныхъ, такъ и въ чужихъ глазахъ, останутся всегда чужими,

plimulton, kaj sekve ankaŭ forton. Sed pluaj meditoj konvinkis nin poste, ke ne en nia malplimulto enestas esenco de hebreaj suferoj. Por ĉiuj aliaj popoloj konsistigo ie de plimulto efektive faras la plej elementan kondiĉon por feliĉo, kaj ili ĉiuj ĉiam instinkte aspiris kaj aspiras al tio ĉi; do hebreoj, dank' al nenormala sistemo de sia religio, faras en tiu ĉi rilato escepton. Neniu malpermesis iam ankaŭ al hebreoj loĝiĝi kune, simile al ĉiuj aliaj homaj grupoj; al ili ne nur malpermesadis, sed ilin eĉ rekte devigadis al tio ĉi, fiksante al ili fermitan regionon por loĝado. Kaj en multaj lokoj hebreoj efektive faras plimulton, - ni prenu, ekzemple, almenaŭ ian litovan urbon aŭ urbeton... Sed tio, kio al ĉiuj aliaj homoj alportas feliĉon, al hebreoj alportas nur suferon; kaj eĉ la plimulto de la plej parolartistaj hebreaj naciistoj, fantaziantaj pri lando, loĝata de hebreoj, sentas sin tre malfeliĉaj, se ili efektive devas loĝi en la Berdiĉev, loĝata preskaŭ ekskluzive de hebreoj!! Se en la Berdiĉev aŭ en alia simila urbo anstataŭ hebreoj estus poloj aŭ la alia kultura popolo, tiam ili, kvankam jure eĉ tute senrajtaj, en efektiveco konsiderus sin kaj aliaj konsiderus ilin originaj indiĝenoj, moralaj mastroj; ili donus tonon, ĉio en urbo kaj ĉirkaŭaĵoj penus adaptiĝi al ilia spirito kaj bezonoj, ĉio pola kaj katolika uzus tie la plej grandan estimon kaj forton, poloj sentus sin tie tre bone, urbo mem okupus honoran kulturan lokon kaj kunhelpus al gloro de pola nomo, kaj tieaj hebreoj konsiderus por si la plej granda feliĉo esti kiel eble pli similaj al efektivaj poloj. Hebreoj do povas fari plimulton da loĝantaro ne nur en tiu aŭ alia urbo, sed eĉ en tuta provinco, en la tuta lando, kaj ilia situacio tamen ne ŝanĝos sin al pli bona, kaj ili restos la samaj, de ĉiuj malestimataj nuloj, kaj ĉio kiel antaŭe ili, kiel en siaj propraj, tiel en fremdaj okuloj, ĉiam restos fremdaj,

пришлецами, бродягами, хотя-бы они жили въ краѣ уже много сотенъ лѣтъ,—а всякій не-еврей будетъ считаться тамъ законнымъ сыномъ земли, хотя бы онъ составлялъ тамъ меньшинство и только вчера пришелъ въ этотъ край.

Палестина для насъ теперь фантазія, и поэтому каждый рисуетъ себѣ ее тѣми красками, которыя ему пріятнѣе всего, и намъ кажется, что тамъ былъ бы для насъ рай. И дѣйствительно, первые колонисты въ Палестинѣ чувствуютъ у себя подъемъ духа; но это только оттого, что туда идутъ не средніе представители еврейства, а только спеціальные энтузіасты Палестины, да и тѣ живутъ тамъ той прекрасною *будущностью*, которую ихъ воображеніе разрисовало имъ. Но еслибы фантазія превратилась въ *дѣйствительность* и вся Палестина заселилась бы евреями, тогда—*если групповой характеръ еврейства не будетъ предварительно измѣненъ*—оказалось бы, что Палестина есть ничто иное, какъ новая черта осѣдлости, евреи сами рвались бы оттуда и стыдились бы Палестины, какъ они стыдятся теперь Бердичева.

Нѣтъ, не во *внѣшнихъ* условіяхъ нашей жизни кроется сущность нашихъ страданій, а въ нашей *внутренней* ненормальности. До тѣхъ поръ, пока мы этой *послѣдней* не устранимъ, наши страданія никогда и нигдѣ не окончатся. *Внѣшнія* условія аналогичныя нашимъ мы встрѣчаемъ у очень многихъ людей, но нигдѣ мы не встрѣчаемъ той *внутренней* ненормальности, которая составляетъ всю сущность *нашихъ*, специфически *еврейскихъ* страданій. Внѣшнія условія наконецъ каждый изъ насъ можетъ очень легко перемѣнить помимо всякой фантастической Палестины, переселившись напримѣръ въ Америку, гдѣ онъ сразу оказывается во внѣшнихъ условіяхъ *вполнѣ нормальныхъ*. Мы страдаемъ не отъ того, что насъ *притѣсняютъ*, а отъ того, что насъ *презираютъ*, а еще больше отъ того, что мы сознаемъ, что это презрѣніе не безосновательно, ибо...вѣдь мы *сами* себя презираемъ, сами себя стыдимся и выказываемъ это на каждомъ шагу, сами лѣземъ на каждомъ шагу къ чужимъ, являемся во всемъ духовными паразитами и... увы, не можемъ поступить иначе! Не отъ того мы страдаемъ, что насъ бьютъ, а отъ того, что мы не можемъ съ гордымъ презрѣніемъ посмотрѣть бьющимъ прямо въ глаза и этимъ себѣ доставить нравственное удовлетвореніе, а бьющихъ обезоружить и заставить уважать насъ.

alvenintoj, vaguloj, kvankam ili loĝis en la lando jam multajn jarcentojn, - kaj ĉiu ne-hebreo konsideros sin tie leĝa filo de tero, kvankam li faris tie malplimulton kaj nur hieraŭ venis en tiun landon.

Palestino estas nun por ni fantazio, kaj tial ĉiu pentras ĝin al si per tiuj koloroj, kiuj por li estas la plej agrablaj, kaj ŝajnas al ni, ke tie estus por ni paradizo. Kaj efektive, unuaj kolonianoj en Palestino sentas entuziasmon; sed tio estas nur pro tio, ke tien iras ne mezaj reprezentantoj de hebreeco, sed nur specialaj entuziastoj de Palestino, kaj eĉ tiuj vivas tie per tiu belega <u>estonteco</u>, kiun pentris al ili ilia imago. Sed se fantazio fariĝus <u>efektiveco</u> kaj tuta Palestino loĝatiĝus per hebreoj, tiam - <u>se grupa karaktero de hebreeco ne estos anticipe ŝanĝita</u> - evidentiĝus, ke Palestino estas nenio alia, kiel nova regiono por loĝado, hebreoj mem ŝirus sin de tie kaj hontus Palestinon, kiel ili nun hontas Berdiĉev.

Ne, ne en <u>eksteraj</u> kondiĉoj de nia vivo enestas esenco de niaj suferoj, sed en nia <u>interna</u> nenormaleco. Ĝis tiam, ĝis kiam ni ne forigos tiun ĉi lastan, niaj suferoj finiĝos neniam kaj nenie. <u>Eksterajn</u> kondiĉojn, analogiajn al niaj, ni renkontas ĉe tre multaj homoj, sed nenie ni renkontas tiun <u>internan</u> nenormalecon, kiu faras tutan esencon de <u>niaj</u> specife <u>hebreaj</u> suferoj. Eksterajn kondiĉojn fine ĉiu el ni povas tre facile ŝanĝi krom ĉiu fantazia Palestino, transloĝinte ekzemple en Amerikon, kie li tuj estas en eksteraj kondiĉoj <u>tute</u> <u>normalaj</u>. Ni suferas ne de tio, ke oni nin <u>premas</u>, sed de tio, ke oni nin <u>malestimas</u>, kaj ankoraŭ pli multe de tio, ke ni konscias, ke tiu ĉi malestimo estas ne senbaza, ĉar...ni malestimas nin mem, ni hontas nin mem kaj el montras tion ĉi sur ĉiu paŝo, ni mem rampas sur ĉiu paŝo al fremdaj, ni aperas kiel spiritaj parazitoj kaj... ve, ni ne povas alie agi! Ne de tio ni suferas, ke oni nin batas, sed de tio, ke ni ne povas kun fiera malestimo rigardi al batantoj rekte en la okulojn kaj per tio ĉi doni al ni moralan kontentigon, kaj batantojn senarmigi kaj devigi estimi nin.

Каждый порядочный культурный человѣкъ, спрошенный кто онъ такой, отвѣчаетъ и можетъ отвѣтить ясно и открыто: „я такой-то", и этимъ онъ производитъ впечатлѣніе опредѣленной человѣческой единицы, уважающей себя и требующей уваженія къ себѣ, а скопленіе подобныхъ единицъ даетъ силу, съ которой каждый долженъ считаться; еврей же при подобномъ вопросѣ начинаетъ краснѣть, увертываться и давать самые запутанные отвѣты, и этимъ производитъ впечатлѣніе какого-то бродяги съ нечистою совѣстью, какого-то нравственнаго нуля; и если этихъ нулей въ какомъ-нибудь городѣ или краѣ имѣется даже огромное количество, они въ суммѣ все таки даютъ нуль, на который никто никакого вниманія не обращаетъ. Правда, что многіе евреи на упомянутый вопросъ даютъ отвѣтъ опредѣленный; но во первыхъ отвѣтъ этотъ очень непостоянный, одинъ братъ отвѣчаетъ такъ, а другой отвѣчаетъ иначе, и этимъ подрывается уже всякое довѣріе къ правдивости отвѣта; во вторыхъ, какой бы отвѣтъ еврей ни давалъ, онъ всегда оказывается невѣрнымъ, ненатуральнымъ, полнымъ фальши. Болѣе или менѣе вѣренъ этотъ отвѣтъ только у *черни* нашей, поэтому мы производимъ на весь міръ впечатлѣніе человѣческой группы, состоящей изъ одной только черни, интеллигенція же наша представляется каждому чѣмъ-то происходящимъ изъ этой черни, но превратившимся въ абсолютный нуль. Когда интеллигентный еврей говоритъ, что онъ по *національности* еврей, ему отвѣчаютъ: „неправда, ибо гдѣ твой языкъ и твоя литература?" Когда онъ говоритъ, что онъ еврей только по *религіи*, ему опять говорятъ: „неправда, ибо въ такомъ случаѣ почему же ты не исполняешь своей религіи, а стыдишься ея, укрываешься съ нею и постоянно твердишь и выказываешь, что она для тебя никакого значенія не имѣетъ?" Когда мы говоримъ, что наша родина Палестина, это фальшь, ибо не только мы тамъ не родились и не живемъ, но даже наши пра-прадѣды никогда этой страны и въ глаза не видали; когда мы говоримъ, что наша родина Россія, насъ упрекаютъ въ фальши, ибо подъ вліяніемъ нашей религіи мы на каждомъ шагу утверждаемъ, что мы въ этой странѣ чужіе, временные гости; когда мы говоримъ, что нашъ родной языкъ древне-еврейскій, это полнѣйшая фальшь, ибо мы этимъ языкомъ совершенно не владѣемъ и владѣть никогда не будемъ; когда мы говоримъ, что нашъ языкъ русскій—опять таки

Ĉiu honesta kultura homo, demandita, kiu li estas, respondas kaj povas respondi klare kaj malkaŝe: "mi estas tia", kaj per tio ĉi li faras impreson de difinita homa unuo, estimata sin kaj postulanta estimon al si, kaj amasiĝo de similaj unuoj donas forton, kiun ĉiu devas respekti; tamen hebreo ĉe simila demando komencas ruĝiĝi, elturniĝi kaj donadi la plej komplikitajn respondojn, kaj per tio li faras impreson de ia vagulo kun malpura konscienco, de la morala nulo; kaj se de tiuj ĉi nuloj en ia urbo aŭ lando estas eĉ grandega kvanto, ili en la sumo tamen donas nulon, kiun neniu atentas. Estas vero, ke multaj hebreoj je menciita demando donas difinitan respondon; sed unue tiu ĉi respondo estas tre nekonstanta, unu frato respondas tiel, kaj alia respondas alie, kaj per tio ĉi subfosiĝas jan ĉiu konfido al vereco de respondo; due, kian ajn respondon hebreo donus, ĝi ĉiam estas nevera, nenatura, plena de falso. Pli aŭ malpli ĝusta estas tiu ĉi respondo ĉe nia plebo, tial ni faras al la tuta mondo impreson de homa grupo, konsistanta nur el unu plebo, do nia inteligenteco prezentas sin al ĉiu per io, devenanta de tiu ĉi plebo, sed transformiĝinta en absolutan nulon. Kiam unteligenta hebreo parolas, ke laŭ nacieco li estas hebreo, al li oni respondas: "estas malvero, ĉar kie estas cia lingvo kaj cia literaturo?" Kiam li parolas, ke li estas hebreo nur laŭ religio, al li denove oni diras: "estas malvero, ĉar en tia okazo kiel ci ne plenumas cian religion, kaj hontas ĝin, ci kaŝas cin kun ĝi kaj konstante ripetas kaj eldiras, ke ĝi por ci havas nenian signifon?" Kiam ni parolas, ke nia patrujo estas Palestino, tio ĉi estas falso, ĉar ni ne nur tie naskiĝis kaj ne loĝas, sed eĉ niaj pra-praavoj neniam vidis tiun ĉi landon; Kiam ni parolas, ke nia patrujo estas Rusujo, oni nin riproĉas en falso, ĉar sub influo de nia religio ni sur ĉiu paŝo konfirmas, ke ni en tiu ĉi lando estas fremdaj, provizoraj gastoj; kiam ni parolas, ke nia propra lingvo estas antikve-hebrea, tio ĉi estas la plej granda falso, ĉar ni tiun ĉi lingvon tute ne povoscias kaj neniam povoscios; kiam ni parolas, ke nia lingvo estas rusa - denove estas

фальшь, ибо не только русскіе протестуютъ противъ этого, но и мы сами чувствуемъ, что языкъ принадлежитъ той человѣческой семьѣ, которая сама его выработала, согласно своему духу и потребностямъ, а не тѣмъ постороннимъ, которые, не принадлежа къ семьѣ, только *пользуются* языкомъ этой семьи, не имѣя ни малѣйшаго права приноравливать его къ своему духу и потребностямъ; когда мы говоримъ, что нашъ языкъ жаргонъ — снова фальшь, ибо это только мѣстное и временное нарѣчіе, заимствованное у нѣмцевъ, нарѣчіе, котораго ни одинъ интеллигентный еврей своимъ признавать не хочетъ, культивировать не думаетъ, въ дѣйствительности не употребляетъ и дѣтямъ по наслѣдству не передаетъ. Словомъ, какъ бы мы ни держали себя, кѣмъ бы мы ни называли себя — все фальшь да фальшь. Когда мы хотимъ опираться на *свою* національность или религію, мы находимъ одну только фикцію и руины; когда мы хотимъ присоединить себя къ *чужой* націи, мы чувствуемъ, что эта семья не *наша*, а когда мы объ этомъ пробуемъ забывать, намъ грубо напоминаютъ объ этомъ презрительнымъ отталкиваніемъ. У насъ нѣтъ никакого облика своего, никакой групповой опоры, никакой почвы подъ ногами, никакого нравственнаго равновѣсія. *Это*-то есть вся сущность нашихъ страданій, тѣхъ специфическихъ, *намъ однимъ* только свойственныхъ страданій, которыя одинаково давятъ и безправнаго еврея Румыніи, и вольнаго еврейскаго гражданина Америки. Это-то заставляетъ насъ постоянно и повсюду держать голову опущенной и быть предметомъ презрѣнія и насмѣшекъ для всѣхъ людей. Когда евреи дойдутъ до того, что они — гдѣ бы они ни были — будутъ имѣть возможность открыто и гордо, съ чистою совѣстью и безъ малѣйшей тѣни фальши, а слѣдовательно съ поднятой головой и съ самоуваженіемъ, сказать: „я такой-то, моя родина такая-то, мой народъ такой-то, мой языкъ такой-то, моя религія такая-то," — тогда еврейскій вопросъ будетъ рѣшенъ. Когда мы дойдемъ до того, что мы будемъ имѣть возможность *сами* относиться съ уваженіемъ къ той группѣ, къ которой мы себя причисляемъ, и не будемъ принуждены своими поступками постоянно отрекаться отъ нея и стыдливо маскировать ее, — тогда и другіе *должны* будутъ относиться къ намъ съ уваженіемъ, и еврейскій вопросъ будетъ рѣшенъ.

falso, ĉar ne nur rusoj protestas kontraŭ tio ĉi, sed ankaŭ ni mem sentas, ke lingvo apartenas al tiu homa familio, kiu mem ĝin ellaboris laŭ sia spirito kaj bezonoj, kaj ne al tiuj flankuloj, kiuj, ne apartenante al familio, nur uzas lingvon de de tiu ĉi familio, ne havante eĉ la plej malgrandan rajton adapti ĝin al sia spirito kaj bezonoj; kiam ni parolas, ke nia lingvo estas ĵargono - denove estas falso, ĉar tio ĉi estas nur loka kaj provizora dialekto, prunteprenita de germanoj, dialekto, kiun eĉ unu inteligenta hebreo ne volas agnoski sia, ne pensas ĝin kulturi, en efektiveco ĝin ne uzas kaj al siaj infanoj herede ne transdonas. Unuvorte, kiel ajn ni nin tenus, kiel ajn ni nomus nin - ĉio estas falso kaj falso. Kiam ni volas nin apogi sur nia nacieco aŭ religio, ni trovas nur unu fikcion kaj ruinaĵojn; kiam ni volas aligi nin al fremda nacio, ni sentas, ke tiu ĉi familio estas ne nia, sed kiam ni pri tio ĉi provas forgesadi, al ni oni krude rememoras pri tio ĉi per malestima forpuŝo. Ni havas nenian nian aspekton, nenian grupan apogilon, nenian grundon sub piedoj, nenian moralan ekvilibron. Tio ĉi estas tuta esenco de niaj suferoj, de tiuj specifaj, nur al ni karakterizaj suferoj, kiuj egale premas kaj senrajtan hebreon de Rumanujo, kaj liberan hebrean civitanon de Ameriko. Tio ĉi devigas nin konstante kaj ĉie teni kapon mallevita kaj esti objekto de malestimo kaj mokoj por ĉiuj homoj. Kiam hebreoj aliros ĝis tio, ke ili - kie ajn ili estus - havos eblecon malkaŝe kaj fiere, kun pura konscienco kaj sen la plej malgranda ombro de falso, kaj sekve kun levita kapo kaj kun memestimo diri: "mi estas tia, mia patrujo estas tia, mia popolo estas tia, mia lingvo estas tia, mia religio estas tia", -tiam la hebrea demando estos solvita. Kiam ni aliros ĝis tio, ke ni mem havos eblecon rilati kun estimo al tiu grupo, al kiu ni alkalkulas nin, kaj ni ne estos devigitaj per niaj agoj konstante malkonfesi ĝin kaj honteme maski ĝin, - tiam ankaŭ aliaj devos rilati al ni kun estimo, kaj la hebrea demando estos solvita.

Люди, какъ и животныя, нападаютъ на васъ тѣмъ болѣе, чѣмъ болѣе вы у нихъ заискиваете и унижаетесь передъ ними но стóитъ вамъ обернуться и гордо посмотрѣть нападающимъ прямо въ глаза,—и тогда они проникаются уваженіемъ къ вамъ. Но до сихъ поръ мы къ сожалѣнію *не могли* этого дѣлать, потому что мы не имѣли никакой духовной почвы подъ ногами. Эту твердую нравственную почву, этотъ опредѣленный, ясный, ничего фальшиваго и позорнаго въ себѣ не имѣющій групповой обликъ и даетъ евреямъ Гиллелизмъ.

Когда еврея-Гиллелита спросятъ, кто онъ такой, онъ будетъ имѣть возможность отвѣтить открыто и гордо:

„Я еврей! У меня есть родина, которой никто мнѣ оспаривать не можетъ, которой я буду служить вѣрою и правдою и въ которой я свои естественныя права буду отстаивать сознательно и гордо, подобно всѣмъ другимъ моимъ братьямъ по родинѣ". Родина наша населена различными человѣческими группами, и мы составляемъ нравственно-равноправную одну изъ такихъ группъ, и намъ нѣтъ никакой надобности обезличивать себя въ пользу группъ болѣе сильныхъ. Если въ данной странѣ мы родились, въ ней проводимъ всю жизнь, ея законамъ подчиняемся, если солнце только этой земли насъ всегда грѣло, только ея небо и пейзажи съ самаго дѣтства ласкали нашъ взоръ, если каждый атомъ нашего организма состоитъ исключительно изъ продуктовъ этой земли, возникъ изъ ея почвы, выращенъ ея атмосферой,—то мы коренные сыны этой земли, и сомнѣнія въ этомъ не можетъ быть никакого ни для насъ, ни для нашихъ окружающихъ, если только въ нашемъ общинномъ строѣ, а слѣдовательно и воспитаніи, не будетъ уже больше того элемента, который насильственно заставляетъ насъ съ самаго дѣтства твердить себѣ и искусственно вдалбливать въ себя и въ нашихъ окружающихъ убѣжденіе, что мы на нашей родинѣ чужіе. Родина принадлежитъ всѣмъ ея натуральнымъ и законнымъ сынамъ, не только какое-бы платье они ни носили и какія бы убѣжденія они ни имѣли, но и къ какой бы религіи они ни принадлежали и какимъ бы языкомъ они ни говорили. *Родина*, (т. е. земля) со всѣмъ этимъ ничего общаго не имѣетъ. Родина не знаетъ ничего о групповыхъ различіяхъ и дрязгахъ своихъ сыновъ, она принадлежитъ всѣмъ тѣмъ, кто на ней родился и на ней имѣетъ могилы своихъ отцовъ и дѣдовъ; сегодня на родинѣ одинъ

Homoj, kiel bestoj, atakas vin ju pli, des pli vi ĉe ili favorserĉas kaj humiliĝas antaŭ ili; sed se vi returnos vin kaj fiere ekrigardos atakantojn rekte en la okulojn, - kaj tiam ili penetras sin per estimo al vi. Sed ĝis nun ni bedaŭrinde ne povis fari tion ĉi, ĉar ni havis nenian spiritan grundon sub piedoj. Tiun ĉi firman moralan grundon, tiun ĉi difinitan, klaran, havantan en si nenion falsan kaj malgloran grupan aspekton, donas al hebreoj hilelismo.

Kiam hebreon-hileliston oni demandos, kiu li estas, li havos eblecon respondi malkaŝe kaj fiere:

"Mi estas hebreo! Mi havas patrujon, kiun al mi neniu povas kontraŭdiri, al kiu mi servos per kredo kaj vero kaj en kiu mi defendos miajn naturajn rajtojn konscie kaj fiere, simile al ĉiuj aliaj miaj fratoj en patrujo". Nia patrujo estas loĝigita de diversaj homaj grupoj, kaj ni faras morale-plenrajtan unu el tiaj grupoj, kaj ni havas nenian necesecon senpersonigi nin je utilo de pli fortaj grupoj. Se ni naskiĝis en tiu ĉi lando, en ĝi ni loĝas tutan vivon, ni obeas ĝiajn leĝojn, se suno nur de tiu ĉi tero nin ĉiam varmigis, nur ĝia ĉielo kaj pejzaĝoj de naskiĝo karesis nian rigardon, se ĉiu atomo de nia organismo konsistas ekskluzive el produktoj de tiu ĉi tero, ekestis el ĝia grundo, estas elkreskita de ĝia atmosfero, tial ni estas originaj filoj de tiu ĉi lando, kaj en tio ĉi eĉ nenia dubo povas esti nek por ni, nek por niaj ĉirkaŭantoj, se nur en nia sociordo, kaj sekve en edukado, ne estos jam plu tiu elemento, kiu perforte devigas nin de pli frua infaneco ripeti al ni kaj arte encerbigi en nin kaj en niajn ĉirkaŭantojn konvinkon, ke ni estas fremdaj en nia patrujo. Patrujo apartenas al ĉiuj ĝiaj naturaj kaj leĝaj filoj, malgraŭ tio kian veston ili portus kaj kiajn konvinkojn ili havus; kaj al kia religio ili apartenus kaj kian lingvon ili parolus. Patrujo (t.e. tero) havas kun ĉio tio ĉi nenion komunan. Patrujo scias nenion pri grupaj diferencoj kaj kvereloj de siaj filoj, ĝi apartenas al ĉiuj tiuj, kiuj en ĝi naskiĝis kaj en ĝi havas tombojn de siaj patroj kaj avoj; hodiaŭ en patrujo unu

элементъ преобладаетъ, а завтра могутъ преобладать другіе элементы; одни чувствуютъ себя на родинѣ лучше, другіе хуже, но *право* всѣ натуральные сыны имѣютъ на нее одинаковое. Не намъ однимъ болѣе сильные элементы оспаривали права на мать-родину: такъ во многихъ мѣстахъ поступали одни элементы съ другими, но повсюду природа и справедливость раньше или позже брали верхъ; мы одни только до сихъ поръ составляли въ этомъ отношеніи исключеніе только потому, что благодаря ложно-территоріальному строю нашей религіи мы *сами* добровольно отказывались отъ нашихъ правъ на родину.

Сколько бы болѣе сильные элементы на нашей родинѣ ни утверждали, въ силу кулачнаго права, что земля принадлежитъ только имъ, мы все таки будемъ любить свою мать-родину искренно и не будемъ отказываться отъ ни въ чемъ не повинной матери своей за несправедливости, переносимыя нами отъ болѣе сильныхъ братьевъ по родинѣ, а будемъ всегда надѣяться на то, что раньше или позже справедливость возьметъ верхъ и кулачное право однихъ сыновъ родины надъ другими такими же натуральными сынами родины исчезнетъ. Литовскому еврею-Гиллелиту родные берега Нѣмана будутъ такъ же милы и дороги, какъ литовскому поляку-католику или литовскому русскому-православному. Если же, подъ давленіемъ болѣе сильныхъ элементовъ, для кого-нибудь изъ насъ положеніе на родинѣ будетъ невыносимымъ, тогда онъ сдѣлаетъ то, что дѣлаютъ всѣ другіе люди въ подобномъ положеніи, т. е. онъ покинетъ ту страну, въ которой онъ родился и провелъ всю жизнь и гдѣ покоится прахъ его отцовъ и дѣдовъ, и поищетъ для себя и для потомства своего *новой* родины въ такой странѣ, гдѣ его единовѣрцы составляютъ большинство и силу.

„Я еврей!" съ гордымъ самосознаніемъ скажетъ Гиллелитъ; „у меня есть народъ, къ которому я могу причислять себя вполнѣ сознательно, безъ всякой натяжки и софизмовъ; у меня есть религія, которой мнѣ стыдиться нечего, которой я буду оказывать свое уваженіе вполнѣ открыто и которой я не буду больше принужденъ держать вдали отъ дѣтей своихъ, номинально причислять себя къ ней, а поступками своими отрекаться отъ нея; у меня есть свое имя (конечно не исковерканно-жаргонное, а Гиллелитское), котораго я не заимствовалъ отъ святыхъ чужой церкви и котораго я не стыжусь и не

- 74 -

elemento superregas, kaj morgaŭ povos superregi aliaj elementoj; unuj sentas sin en patrujo pli bone, aliaj pli malbone, sed <u>rajton</u> sur ĝi ĉiuj naturaj filoj havas egalan. Ne al ni unuj pli fortaj elementoj kontraŭparolis nian rajton sur patrino-patrujo: tiel en multaj lokoj unuj elementoj agis kun aliaj, sed ĉie naturo kaj justeco pli aŭ malpli frue venkis; nur ni unuj ĝis nun faris en tiu ĉi rilato escepton nur tial, ke dank' al erare-teritoria sistemo de nia religio ni <u>mem</u> volonte rifuzadis niajn rajtojn sur patrujo.

Kiom ajn pli fortaj elementoj konfirmus en nia patrujo, pro forto de pugna rajto, ke tero apartenas al ili, ni tamen sincere amos nian patrinon-patrujon kaj ni ne rifuzos nin de nia senkulpa patrino pro maljustaĵoj, tolerataj de ni fare de niaj pli fortaj fratoj en patrujo, kaj ĉiam ni esperos, ke pli aŭ malpli frue justeco venkos kaj pugna rajto de unuj filoj de patrujo super aliaj tiel samaj naturaj filoj de patrujo malaperos. Al litova hebreo-hilelisto propraj bordoj de rivero Nemano estos same ĉaraj kaj karaj, kiel al litova polo-katoliko aŭ litova ruso-ortodokso. Se sub premo de pli fortaj elementoj por iu el ni situacio en patrujo fariĝos neeltenebla, tiam li faros tion, kion faras ĉiuj aliaj homoj en simila situacio, t.e. li forlasos tiun landon, en kiu li naskiĝis kaj vivis tutan vivon kaj kie ripozas polvo de liaj patroj kaj avoj, kaj li serĉos por si kaj por sia posteularo <u>novan</u> patrujon en tia lando, kie liaj samkredantoj faras plimulton kaj forton.

"Mi estas hebreo!" kun fiera memkonscio diros hilelisto; "mi havas popolon, al kiu mi povas tute konscie alkalkuli min, sen ĉiu peno kaj sofismoj; mi havas religion, kiun mi ne devas honti, al kiu mi montros mian estimon tute malkaŝe kaj kiun mi ne bezonas teni for de miaj infanoj, nominale alkalkuli min al ĝi, kaj per miaj agoj malkonfesi ĝin; mi havas mian nomon (kompreneble ne misformitan-ĵargonan, sed hilelistan), kiun mi ne pruntis de sanktuloj de fremda eklezio kaj kiun mi ne hontas kaj ne

передѣлываю какъ хамелеонъ; у меня есть групповые обычаи, отъ которыхъ мнѣ трусливо отрекаться нѣтъ надобности; у меня есть прошлое, отъ котораго я не отрекаюсь, и будущее, лишенное всякой туманности и полное самыхъ славныхъ, свѣтлыхъ и возвышенныхъ надеждъ; у меня есть языкъ, съ которымъ мнѣ нигдѣ укрываться нечего, отъ котораго мнѣ отрекаться не приходится, куда бы меня судьба ни забрасывала, котораго мнѣ ни у какой человѣческой группы испрашивать не приходится, а за которымъ, напротивъ, люди всего земного шара будутъ обращаться ко мнѣ, такъ какъ это будетъ языкъ нейтрально-человѣческій, въ которомъ всѣ народы такъ давно уже нуждаются для взаимныхъ сношеній; у меня есть прекрасно развивающаяся и всему міру легко доступная литература, которую я, не играя уже роли нищаго, пользующагося подаяніями, преподношу народамъ взамѣнъ за тѣ духовныя богатства, которыя я черпаю отъ нихъ. Ни передъ кѣмъ унижаться, ни у кого заискивать, никому обезьяннически подражать мнѣ не надо, такъ какъ мое групповое „я" вполнѣ ясно и открыто и имѣетъ во всѣхъ отношеніяхъ достаточно данныхъ, чтобы внушать къ себѣ уваженіе окружающихъ. Мои дѣти не будутъ уже больше на всемъ земномъ шарѣ нравственными пасынками съ позорнымъ клеймомъ на челѣ, и если имъ матеріально гдѣ-нибудь придется еще страдать, они по крайней мѣрѣ нравственно будутъ чувствовать себя свободными и гордыми людьми, подобно всѣмъ людямъ."

Люди скоро поневолѣ научатся высоко цѣнить и уважать насъ, ибо сущность Гиллелизма, некроющаяся въ какихъ-то страшныхъ для окружающаго міра талмудахъ и кагалахъ, будетъ всегда для всякаго вполнѣ ясна и открыта и поневолѣ будетъ внушать уваженіе. Всякій, вошедшій въ нашъ храмъ поневолѣ будетъ относиться къ нему съ благоговѣніемъ, всякій, познакомившійся съ нашимъ богатымъ языкомъ и его быстро расцвѣтающей литературой, поневолѣ начнетъ смотрѣть на насъ какъ на людей, представляющихъ собою значительную духовную силу. Если даже намъ придется нѣкоторое время еще переносить непріятности, то онѣ уже для насъ не будутъ тягостны, мы будемъ переносить ихъ гордо и съ полнымъ внутреннимъ удовлетвореніемъ, сознавая, что мы переносимъ ихъ не ради какого-то безсодержательнаго фантома, котораго мы сами стыдимся и съ которымъ мы укрываемся, а ради

transformas kiel ĥameleono; mi havas grupajn kutimojn, kiujn mi timeme ne bezonas rezigni; mi havas pasintecon, kiun mi ne rezignas, kaj estontecon, senigitan je ĉiu nebuleco kaj plenan de la plej gloraj, lumaj kaj altspiritaj esperoj; mi havas lingvon, kun kiu mi nenie devas min kaŝi, kiun mi ne bezonas rezigni, kien ajn sorto min ĵetadus, kiun mi ne bezonas elpetadi ĉe iu homa grupo, kaj por kiu, kontraŭe, homoj de la tuta terglobo turnos al mi, ĉar tio ĉi estos neŭtrale-homa lingvo, kiun ĉiuj popoloj jam delonge bezonas por reciprokaj interrilatoj; mi havas belege evoluantan kaj alirantan al la tuta mondo literaturon, kiun mi, ne ludante jam rolon de almozisto, vivanta de almozoj, prezentas al popoloj interŝanĝe por tiuj spiritaj riĉaĵoj, kiujn mi ĉerpas de ili. Antaŭ neniu mi bezonas humiliĝi, ĉe neniu favorserĉadi, al neniu simie imiti, ĉar mia grupa "mi" estas tute klara kaj malkaŝa kaj havas en ĉiuj rilatoj sufiĉe da faktoj, por sugesti al mi estimon de ĉirkaŭantoj. Miaj infanoj sur la tuta terglobo jam ne estos plu moralaj duonfiloj kun malglora stampo sur la frunto, kaj se ili materiale ie devos ankoraŭ suferi, ili almenaŭ sentos sin liberaj kaj fieraj homoj simile al ĉiuj homoj".

Nevole homoj rapide lernos alte ŝati kaj estimi nin, ĉar esenco de hilelismo, ne trovanta sin en iaj teruraj por ĉirkaŭanta mondo talmudoj kaj kahaloj, ĉiam estos por ĉiu tute klara kaj malkaŝa kaj nevole sugestos estimon. Ĉiu, enirinta en nian templon, nevole rilatos al ĝi kun respekto, ĉiu, konatiĝinta kun nia riĉa lingvo kaj kun ĝia rapide disfloranta literaturo, nevole komencos rigardi sur nin kiel sur homojn, prezentantajn per si konsiderindan spiritan forton. Se ni eĉ ian tempon ankoraŭ devos toleri malagrablaĵojn, ili jam por ni ne estos laciĝaj, ni portos ilin fiere kaj kun plena interna kontentiĝo, konsciante, ke ni portas ilin ne pro ia senenhava fantomo, kiun ni mem hontas kaj kun kiu ni kaŝas nin, sed pro

высокой и священной правды, ради великой идеи будущаго, передъ которой раньше или позже преклонятся всѣ преслѣдователи наши. Имѣя сознаніе чистоты и опредѣленности своей въ своихъ собственныхъ глазахъ и глазахъ всего міра, мы будемъ всегда носить свое знамя открыто и гордо и, гдѣ бы мы ни были, мы останемся всегда вѣрными своему вполнѣ ясному и опредѣленному знамени, не должны будемъ укрывать свое „я" и поддѣлываться подъ тонъ даннаго мѣста или времени; повсюду мы будемъ въ глазахъ міра членами всѣмъ извѣстной незапятнанной семьи, а не какими-то паріями. Мы перестанемъ быть летучими мышами, которыя сами не знаютъ, къ какому лагерю животныхъ себя причислить и поэтому презираются и однимъ классомъ, и другимъ.

Бѣда человѣку, если онъ не имѣетъ своей семьи, если онъ долженъ постоянно навязываться чужимъ семьямъ, если ему нечего любить, не къ чему привязаться. Эта духовная безпріютность, такъ сильно ощущаемая еврейской интеллигенціей, и есть вся сущность еврейскихъ страданій. Гиллелизмъ ее устранитъ. Чистый, духовно-теплый храмъ нашъ, ни у кого не заимствуемый, приноровленный къ нашему духу и потребностямъ языкъ нашъ, наша литература, наши пѣсни,—все это будетъ давать намъ постоянно такой теплый пріютъ и столько нравственныхъ радостей, что всякія бури жизни будутъ для насъ уже не страшны. Еврейство перестанетъ наконецъ быть вѣчнымъ несчастіемъ, евреи сдѣлаются похожими на всѣхъ остальныхъ людей. У насъ будетъ къ чему привязаться душою, у насъ будетъ на что надѣяться.

Резюмируемъ теперь въ краткихъ словахъ всю сущность нашего проекта:

1. **Очистить еврейскую религію**, для того чтобы она перестала быть для насъ вѣчною помѣхою во всемъ, и для того, чтобы каждый изъ насъ могъ безъ лицемѣрія и самопротиворѣчія открыто и гордо исповѣдывать свою религію и воспитывать въ ней дѣтей своихъ.

2. **Установить для евреевъ собственный языкъ**, для того чтобы мы, разъ намъ судьба уже назначила быть народомъ, перестали быть вѣчными нулями и духовными паразитами среди народовъ.

alta kaj sankta vero, pro granda ideo de estonteco, kiun pli aŭ malpli frue admiros ĉiuj nin persekutantoj. Havante konscion de pureco kaj difiniteco en niaj propraj okuloj kaj okuloj de la tuta mondo, ni ĉiam portos nian standardon malkaŝe kaj fiere kaj kie ajn ni estus, ni restos ĉiam veraj al nia tute klara kaj difinita standardo, ni ne devos kaŝi nian "mi" kaj adaptiĝi al tono de certa loko aŭ tempo; ĉie ni estos en la okuloj de la mondo anoj de al ĉiuj konata nemakulita familio, sed ne iaj parioj. Ni ĉesos esti vespertoj, kiuj mem ne scias, al kia gentro de bestoj alkalkuli sin kaj tial estas malestimataj kaj de unu klaso, kaj de alia.

Malbone estas al homo, se li ne havas familion, se li konstante devas altrudi sin al fremdaj familioj, se li nenion amas, al nenio aliĝas. Tiu ĉi spirita senhejmeco, tiel forte sentata de hebrea intelektularo, ĝuste estas tuta esenco de hebreaj suferoj. Hilelismo ĝin forigos. Pura, spirite-varma templo nia, de neniu prunteprenata, adaptita al nia spirito kaj bezonoj nia lingvo, nia literaturo, niaj kantoj, - ĉio tio ĉi donos al ni konstante tian varman rifuĝejon kaj tiom da moralaj ĝojoj, ke ĉiuj ŝtormoj de la vivo estos por ni ne teruraj. Hebreeco fine ĉesos esti eterna malfeliĉo, hebreoj fariĝos similaj al ĉiuj ceteraj homoj. Ni havos koralligiĝon al io, ni havos esperon al io.

- - - - -

Ni resumas nun per mallongaj vortoj tutan esencon de nia projekto:

1. PURIGI HEBREAN RELIGION por tio, por ke ĝi ĉesu esti por ni eterna malhelpaĵo en ĉio, kaj por tio, por ke ĉiu el ni povu sen hipokriteco kaj memkontraŭparolo malkaŝe kaj fiere konfesi sian religion kaj edukadi siajn infanojn.

2. KREI POR HEBREOJ PROPRAN LINGVON por tio, por ke ni, se sorto jam destinis al ni esti popolo, ĉesu esti eternaj nuloj kaj spiritaj parazitoj inter popoloj.

3. **Выбрать какое-нибудь опредѣленное мѣсто**, гдѣ могли бы начать концентрироваться всѣ тѣ евреи, которые почему-либо рѣшаются выселиться изъ своей натуральной родины и хотѣли бы жить среди своихъ.

А такъ какъ нѣтъ никакой возможности склонить сразу *все еврейство* принять упомянутые три пункта, то мы должны на лонѣ еврейства основать *особую общину*, которая устроила бы свою жизнь согласно этимъ пунктамъ и затѣмъ старалась бы всасывать въ себя постепенно все остальное еврейство.

Въ заключеніе скажемъ еще нѣсколько словъ о нашемъ отношеніи къ Сіонизму. Мы не имѣемъ ни малѣйшаго намѣренія убѣждать евреевъ вырвать Палестину изъ своего сердца, ибо въ виду той огромной роли, которую Палестина играла въ исторіи еврейства, подобное стремленіе не только оставалось бы навсегда безплоднымъ, но вмѣстѣ съ тѣмъ было бы совершенно противоестественнымъ и безцѣльнымъ. Какъ колыбель нашей исторической группы, нашего „народа". Палестина будетъ такъ же дорога Гиллелитамъ, какъ и всѣмъ остальнымъ евреямъ, и когда Гиллелиты со временемъ окрѣпнутъ, они вѣроятно будутъ стремиться пріобрѣсть въ свою собственность тотъ клочекъ земли, съ которымъ связаны воспоминанія дѣтства нашего народа. Но у Гиллелитовъ это. Палестинофильство будетъ только піетизмомъ, а не рѣшеніемъ еврейскаго вопроса. Когда человѣкъ устроился, обогатилъ надлежащимъ образомъ свой духъ, пріобрѣлъ себѣ матеріальное благосостояніе и всеобщее уваженіе,—тогда онъ можетъ стремиться къ пріобрѣтенію той хаты, въ которой онъ родился и провелъ свои дѣтскіе годы; но если онъ стремленіе къ хатѣ дѣтства превращаетъ въ цѣль своей жизни, если его постоянно преслѣдуетъ idée fixe, что жизнь для него возможна только въ хатѣ его дѣтства, что онъ поэтому нигдѣ не долженъ пробовать устроиться,—тогда онъ навѣки останется презрѣннымъ нищимъ, какъ въ матеріальномъ, такъ и въ духовномъ отношеніи. Гиллелизмъ хочетъ избавить еврейство отъ этой несчастной idée fixe, открыть передъ евреями міръ Божій, заставить ихъ стряхнуть свою апатію и дѣятельно взяться за работу надъ собою и своею будущностью; Сіонизмъ

3. ELEKTI IAN DEFINITAN LOKON, kie povus koncentriĝi ĉiuj tiuj hebreoj, kiuj pro io decidiĝas elmigri el sia natura patrujo kaj volus vivi inter siaj.

Ĉar estas nenia ebleco klini tuj tutan hebreecon akcepti menciitajn tri punktojn, tial ni devas en sino de hebreeco fondi apartan komunumon, kiu aranĝus sian vivon laŭ tiuj ĉi punktoj kaj poste penus ensorbi en si iom post iom tutan ceteran hebreecon.

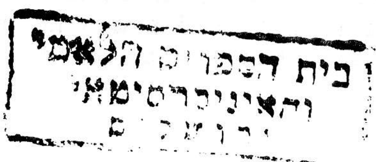
- - - - -

En konkludo ni diros ankoraŭ kelkajn vortojn pri nia rilato al sionismo. Ni ne havas eĉ la plej malgrandan intencon konvinkadi hebreojn elŝiri Palestinon el sia koro, ĉar koncerne al tiu grandega rolo, kiun Palestino ludis en historio de hebreeco, simila celado ne nur restadus por ĉiam senfrukta, sed samtempe estus tute kontraŭnatura kaj sencela. Kiel lulilo de nia historia grupo, de nia "popolo", Palestino estos tiel same kara al hilelistoj, kiel ankaŭ al ĉiuj ceteraj hebreoj, kaj kiam hilelistoj dum la tempo fortiĝos, ili verŝajne celos akiri en sian propraĵon tiun peceton da tero, kun kiu estas ligitaj memoroj de juneco de nia popolo. Sed ĉe hilelistoj tiu ĉi Palestinoamo estos nur pietismo, sed ne solvo de la hebrea demando. Kiam homo aranĝis sin, pliriĉigis konvenmaniere sian spiriton, akiris al si materialan bonstaton kaj ĝeneralan estimon, -tiam li povas celi al akiro de tiu kabano, en kiu li naskiĝis kaj pasigis siajn infanajn jarojn; sed se li celadon al kabano de juneco aliformigas en celon de sia vivo, se lin konstante persekutas idée fixe, ke vivo por li estas ebla nur en kabano de lia juneco, ke tial li nenie devas provi aranĝi sin, - tiam li eterne restos malestiminda almozulo, kiel en materiala, tiel ankaŭ en spirita rilato. Hilelismo volas liberigi hebreecon de tiu ĉi malfeliĉa idée fixe, malfermi antaŭ hebreoj la mondon de Dio, devigi ilin deskui sian apation kaj ageme komenci laboron super si kaj sia estonteco; sionismo

же, напротивъ, укрѣпляетъ у евреевъ эту idée fixe, которая составляетъ все несчастіе еврейства. Вотъ почему дѣятельность Сіонистовъ сама по себѣ должна была бы быть названа прямо *вредною*. Но къ счастію дѣло обстоитъ иначе, и дѣятельность Сіонистовъ принесетъ еврейству значительную пользу: та полнѣйшая фантазія, которая заключается въ Сіонизмѣ, скоро лопнетъ, какъ мыльный пузырь; но вызванное Сіонизмомъ пробужденіе народнаго (или вѣрнѣе группового) самосознанія и стремленія къ спасенію себя останется и принесетъ самые лучшіе плоды. Самъ Сіонизмъ, разъ онъ перешелъ въ руки интеллигенціи, раньше или позже уничтожитъ Сіонъ и спасетъ еврейство.

АДРЕСЪ АВТОРА:
Г. Х. ГЕРМЕЛИНУ ДЛЯ Г. С.
ВАРШАВА, УЛ. МАРШАЛК. 69

do, kontraŭe, plifortigas ĉe hebreoj tiun ĉi idée fixe, kiu estas tuta malfeliĉo de hebreeco. Jen kial agado de sionistoj per si mem devos esti nomita rekte malutila. Sed feliĉe afero estas alie, kaj agado de sionistoj alportos al hebreeco konsiderindan utilon: tiu la plej plena fantazio, kiu enestas en sionismo, rapide krevos, kiel sapa veziko; sed elvokita de sionismo vekiĝo de popola (aŭ pli precize grupa) memkonscio kaj celado al sia savo restos kaj alportos bonajn fruktojn. Sionismo mem, se ĝi foje transiris en la manojn de intelektularo, pli aŭ malpli frue neniigos sionon kaj savos hebreecon.

- - - - -

(Guma stampo)
Adreso de aŭtoro:
Al s-ro H.Hermelin por G.S.
Varsovio, str. Marŝalk. 69

El la rusa lingvo tradukis
Adolf Holzhaus (Usono) 1969

MALLONGAJ KLARIGAJ NOTOJ
de la rusa teksto.

P. 5, lin. 7 - geto (ruse getto);
en mezepokaj urboj estis fermita parto de urbo, destinita por loĝado de judoj;

p. 10, lin. 4 - gotoj (ruse goti);
ĉirkaŭ komenco de nia erao (= a.e.) migris gotoj el Skandinavujo kaj eklogis apud malsupro de Vistulo. Ĉirkaŭ 150 ili migris al bordoj de Nigra Maro. Ili okupis landojn, kiuj pli frue estis loĝataj de skitoj. Ili dividis sin en Orient- kaj Okcident-gotoj. Prient-gotoj loĝis en Sudrusujo. Ili sub gvido de Hermanarich (en mezo de 4-a jarcento) atingis superan punkton de potenco. En 375 ili restis subigitaj de hunoj. Restaĵoj tenis sin en Krimo ĝis la 16-a jarcento.
Okcident-gotoj loĝis inter Karpatoj kaj Dnepr. Ili same de hunoj estis forpuŝitaj de siaj loĝlokoj kaj sub gvido de Fritgern migris al Danubo, kie de roma imperiestro Valens en 376 ili estis koloniigitaj ĉe suda bordo de Danubo;

p. 10, lin. 4 - galloj (ruse galli);
en antikveco kelta ĉefpopolo. Gallujo ampleksis nuntempan Francujon, Belgujon. Luksenburgon, sudan Nederlandon, okcidentan Germanujon, grandan parton de Svisujo, nordan Italujon;

p. 10, lin 4 - keltoj (ruse kelti);
en antikveco ili loĝis okcidente de rivero Vezer ĝis meza Francujo kaj sude de Mezaj Montoj ĝis Alpoj, oriente ĝis hungara Puŝto kaj Altaj Tatroj. Ili migris Hispanujon kaj tie kunmiksis sin kun iberoj;

p. 10, lin. 18 - Voronej, Vologda;
ili estis kaj estas rusaj urboj;

p. 11, lin. 13 - ĵargon (ruse);
Zamebhof en letero de 21 Feb. 1905 al A. Michaux skribas: "La pli granda parto de nia popolo (precipe en Rusujo) ne uzas la lokajn lingvojn, sed parolas per aparta "ĵargono" hebrea-germana (la tiel nomata "Yiddisch")". En libro "Ŝalom Alejĥem. La gimnazio" Zamenhof sur titolpaĝo diras, ke li tradukis el novo-hebrea "jidiŝ". Hodiaŭ ĵa-

rgon estas nomata jida lingvo;

p. 13, lin. 5 - ĥazaroj (ruse ĥazari);
ĥazaroj estis ne semida, eble tatara popolo, de 4-a jarcento loĝinta inter malsuproj de Dono kaj de Volgo. De ĉirkaŭ 600 ili faris potencan ŝtaton. Ĉirkaŭ 740 reĝoj kaj supraj tavoloj akceptis mosean religion. En ĥazara ŝtato egalrajte ekzistis kristana, mosea, islama religioj. En 10-a jarcento ilia ŝtato malaperis;

p. 13, lin 7 - sabatistoj (ruse subotniki);
hebree sabat - ripoz(tago), la sepa tago de semajno. Sabatistoj - rusa sekto, kiu festas sabaton anstataŭ dimanĉo. Ĝi fondiĝis en 18-a jarcento. Ĉiuj sektoj en Rusujo estis severe persekutataj de ortodoksa eklezio. Majstran priskribon de tia persekuto donas verkisto kaj filozofo L. Tolstoj (9 Sep. 1828 - 20 Nov. 1910) en sia romano "Reviviĝo", pro kiu li la 20-22-an de Feb. (la 5-7-an de Marto laŭ nova kalendara stilo) 1901 estis eksigita el ortodoksa eklezio;
Mi donas decidon de Sinodo:
LA PLEJ SANKTA TUTRUSLANDA REGANTA SINODO la 20-22-an de Februaro 1901 decidis:
Grafo Tostoj, al la tuta mondo konata verkisto, ruso laŭ naskiĝo, ortodoksa laŭ bapto kaj sia eduko, delogita de sia fiera prudento, impertinente ekindignis kontraŭ Dio kaj Lia Kristo kaj kontraŭ Lia sankta posedo, evidente antaŭ ĉiuj rezigninte nutrintan kaj edukintan lin patrinon, ortodoksan eklezion, kaj dediĉis sian kiteraturan laboron kaj talenton, donitan al li de Dio, al disvastigo inter popolo instruojn, kontraŭajn al Jesuo kaj eklezio, kaj al ekstermo el prudentoj kaj koroj de homoj patrujan religion, ortodoksan religion, kiu firmigis universon, per kiu vivis kaj savadis sin niaj prapatroj kaj per kiu ĝis nun tenis sin kaj estis forta la sankta Rusujo. En siaj verkoj kaj leteroj, amase dissemataj de li kaj de liaj disĉiploj tra la tuta mondo, precipe do en la limoj de kara patrujo nia, li predikas, kun ĵaluzo de fanatikulo, frakason de ĉiuj dogmoj de ortodoksa eklezio kaj de esenco mem de kristana religio: rifuzas personan vivan Dion, en Sankta Triunuo gloratan, Kreinton kaj Pripensinton de universo;

neas la Sinjoron Jesuon Kriston - Diohomon, Elaĉetanton kaj Savanton de la mondo, suferintan pro ni homoj kaj pro nia savo kaj reviviĝintan el la mortintoj; neas senseman gravediĝon por homaro de Kristo la Sinjoro kaj virgecon ĝis naskiĝo kaj post naskiĝo de Ĉasta Dipatrino virgulino Mario, ne agnoskas transmortan vivon kaj repagon, rifuzas ĉiujn sakramentojn de eklezio kaj bendonan en ili agon de Sankta Spirito kaj, insultante la plej sanktajn aferojn de religio de ortodoksa popolo, ne ektremis submeti al sarkasmo Sanktan Eŭkaristion, la plej grandan el sakramentoj. Laŭ ĉio tio ĉi eklezio ne konsideras lin sia ano kaj ne povas konsideri, ĝis kiam li ne pentos kaj ne restarigos sian kunligon kun ĝi. (Brokgaŭz i Jefron, 1901, vol. 33, p. 456).

p. 13, lin. 17 - filiŝtoj (ruse filistimlane);
filiŝtoj (hebree Peliŝtim) ĉirkaŭ 1200 a.e. tra Kreto enmigris en la landon de la Kanaanidoj kaj enloĝiĝis apud marbordo, okcidente de Judeo. Asiria okupo de marborda ebenaĵo (de 734 a.e.) alportis finon al filiŝta memstareco, sed Palestino restis nomita laŭ ili. Iliaj ĉefurboj estis Ekron, Gata, Aŝdod, Aŝkelon kaj Gaza (Pentapolis).

p. 13, lin. 17 - skitoj (ruse skifi);
vagantaj gentoj de persa deveno; a.e. ili vagis de Meza Azio ĝis Dnestr. Ili ekloĝis ĉe bordoj de Nigra Maro;

p. 13, lin. 17 - hunoj (ruse gunni);
en 3-a jarcento a.e. unuiĝoj de orientaziaj vagantoj kuniĝis en nuna Mongolujo. Tiuj ĉi vagantoj estis por Ĉinujo precipe danĝeraj. Sub gvido de princo Motun (ĉirkaŭ 210 - 170 a.e.) ili atingis grandan potencon. En 36/35 a.e. post malvenko en batalo kun ĉinoj ili migris al Arala Lago. Post venka batalo super orient-gota reĝo Hermanarich 375 ili enmarŝis en Orientan Eŭropon kaj okupis terenon inter Volgo kaj Dono. Attila (gote "patreto"; 445 - 453) fondis grandan regnon inter Kaspia Maro kaj Rejno, inter Danubo kaj Danlando. Proksime de Tokaj en Supra Hungarujo estis lia rezidejo. Post morto de Attila inter liaj filoj ekestis malkonsento kaj pli granda parto de hunoj malaperis inter germanoj;

p. 15, lin. 6 - par excellence (france);
ĉefe, precipe;

p. 16, lin. 27 - talmudo;
la tiel nomata "Buŝa Instruo", kontraŭ la "Skriba Instruo", la hebrea Biblio. Ĝi konsistas ĉefe el vastaj diskutoj pri praktika aplikado de la leĝaro, preskribita en la Biblio; fiksita dum pluraj jarcentoj en la altlernejoj de Babilono kaj Palestino, skribe kolektita ĉirkaŭ la jaro 500;

p. 20, lin. 29 - de iure (latine);
laŭleĝe;

p. 20, lin. 32 - de facto (latine);
fakte;

p. 22, lin. 21 - golus (ruse; Zamenhof en la broŝuro citas tiun ĉi vorton 40 fojojn); jide gole (en pluralo goles), hebree galuth, havas signifon de "ekzilo", ankaŭ "disiĝo" - disetendo de hebreoj tra la mondo ekster la lando de Izraelo. En la jida lingvo Zamenhof kantas:

Es cien zań ŝifěn, es zingen di lajt,
Es ŝoumen zań frejlań di vellěn, -
Dos gejen di jiděn funn goles bafrajt
An ejgenem keumen cu ŝtelěn.

Proza traduko:

Tiras sin ŝipoj, kantas la homoj,
Ŝaŭmas ĝoje la ondoj, -
Jen tiel iras la judoj, liberigitaj de ekzilo,
Por starigi propran kamenon.

p. 25, lin. 36 - Haman;
laŭ la libro Ester (3, 13) de la hebrea Biblio Haman estis ĉefministro de persa reĝo Aĥaŝveroŝ (Xerxes I; 519-465 a.e.). Haman estas prabildo de altranga malamiko de hebreoj. Ĉe reĝo li atingis ordonon, "ke oni ekstermu, mortigu kaj pereigu ĉiujn judojn, de junulo ĝis maljunulo, la infanojn kaj la virinojn, en unu tago". Ester, de hebrea deveno, edzino de reĝo Aĥaŝveroŝ, malebligis malican atencon de Haman kontraŭ judoj. Haman estis pendigita. Por rememori savon hebreoj festas ĝojfeston la 14-an de Adar (Feb.-Marto), nomatan Purim, unu monaton antaŭ la Paskofesto;

p. 31, lin. 3 - das Judentum ist keine Religion, es

ist ein Unglück (germane);
judismo ne estas religio, ĝi estas malfeliĉo;

p. 41, lin. 23 - karaimoj (ruse karaimi) aŭ karaitoj (esperante karaidoj);
ili estas religia sekto hebrea, kiun en 8-a jarcento fondis Anan ben David en Babilono; ili malakceptis Talmudon kaj baziĝis sur laŭvorta interpretado de la Instruo. Ili disvastiĝis en Babilono, Egiptujo, Krimo, Polujo. Parto da ili estis militkaptitaj en la 14-a jarcento de litova grandprinco Vytautas kaj enloĝigitaj en Litovujon. La lingvo de karaidoj en Rusujo estis tatara, diservo - hebrea. Karaidoj de Irako, Egiptujo parolas arabe, de Israelo - hebree. En 1932 entute estis ĉirkaŭ 12000. Germanaj naziistoj dum la dua mondmilito (1 Sep. 1939 - 2 Sep. 1945) ekstermis grandan parton da karaidoj. Karaidoj de Rusujo, laŭ ilia aserto, devenas de ĥazaroj, kion judaj scienculoj malakceptas. Nuntempe ili ne evoluas kulture kaj ludas negravan rolon.
Rusa poeto A. Puŝkin (6.6.1799-10.2.1837) en poemo "Kanto pri aŭgura Olego" kantas:

Kak nine sbirajetsja veŝĉij Oleg
Otmstitj nerazumnim ĥazaram,
Iĥ sela i nivi za bujnij nabeg
Obrek on meĉam i poĵaram.

Proza traduko:

Kiel nun prepariĝas aŭgura Olego
Venĝi al nesaĝaj ĥazaroj,
Iliajn vilaĝojn kaj grenkampojn pro impeta kura- tako
Li kondamnis al glavoj kaj brulegoj.
Kant' pri sorĉpova Oleg'o.
Jen kiel intencas sorĉpova Oleg'
Nun venĝi malsaĝajn ĥozarojn:
Atak' pro ilia per glav' kaj flameg'
Detrui vilaĝojn, kamparojn.

Tradukis R. Frenkel

p. 45, lin 21 - Novjaro;
ĝi estas festata la unuan kaj duan tagojn de hebrea monato Tiŝri (Sep.-Okt.);

p. 45, lin. 21 - Juĝa Tago;
laŭ Jesaja 13, 6 - Ĝemu, ĉar proksima estas la tago de la Eternulo; kiel katastrofo ĝi venos de la Plejpotenculo;

p. 46, lin. 6 - Pasko (ruse Pasĥa);
hebree Pesaĥ; festo por rememori eliron el Egiptujo, el Egipta sklaveco (1400 a.e.), la 14-21 de hebrea monato Nisan (Marto-Aprilo). Dum tiuj 7 tagoj estas malpermesite manĝi fermentitan panon. Oni manĝas "macon" - nefermentitan plataĵon el ia ajn faruno;

p. 46, lin. 6 - Pentekosto (ruse Pjatidasjatnica aŭ Troica);
hebree Ŝavuot;festo 7 semajnojn post la unua tago de Pasko; 6-7-an de hebrea monato Sivan (Majo-Junio); origine festo de grenrikolto, kiam rikolto de tritiko estis finita. Nun ĉefe festo de "Transdono de la Instruo", t.e. kiam la Dekalogo estis donita de sur monto Sinaj, kio okazis 50 tagojn post foriro el Egiptujo;

p. 46, lin. 6 - Kuŝĉi (ruse);
Sukkoth (hebree) - laŭbfesto (Levidoj 23, 34; Readmono 16, 13; Nehemja 8,14; 8, 17). Laŭbfesto estis unuflanke dankfesto en aŭtuno je fino de vin- kaj fruktrikolto kaj aliflanke festo je memoro pri dia gardo dum 40 jara migrado de hebreoj tra dezerto, kiam ili loĝis en laŭboj kaj tendaroj. Unuan fojon post reveno el ekzilo (445 a.e.) okazis festo. La festo estas en la hebrea monato Tiŝri 15-22 (Oktobro). Religiaj judoj manĝas dum tiu festo, sep tagojn, en malpezaj kabanoj, kovritaj per foliaĵo;

p. 46, lin. 6 - Ĥanuka (ruse);
hebree Ĥanuka (= inaŭguro) - oktaga dankfesto de hebreoj, komencante de 25-a de hebrea monato Kislew (Dec.) je memoro pri venko de Makkabeoj super Antioĥos, reĝo de Sirio, je rememoro pri la templo (165 a.e.). Dum tiu festo ĉe la okbraka kandelingo la unuan vesperon oni ekbruligas unu lumon, kaj ĉiun sekvantan vesperon po unu lumo plu;

p. 58, lin. 32 - a priori (latine);
sen pluaj pruvoj, pure racie, sen sperto akirita nocio;

p. 59, lin. 5 - pro domo sua (latine);
en propra afero;

p. 59, lin. 16 - atentigis nin unu el niaj amikoj,

leginte nian broŝuron en manuskripto;

tiu amiko estis Abram Kofman (1865-1940; Originala verkaro de L. L. Zamenhof, p. 322);

p 65, lin. 6 - anseroj;

Ivan Andrejeviĉ Krilov (13 Feb.-21 Nov. 1844), rusa fablisto, en versa fablo "Anseroj", verkita en la fino de Feb. 1811, rakontas, ke unu fikampulo pelis gregon da anseroj en urbon, por ilin vendi tie. Survoje ilin renkontis pasanto, al kiu ili komencis plendi pri sia sorto, ke fikampulo ilin pelas kiel simplajn anserojn, ke li devas ilin honori, ĉar ili devenas de anseroj, kiuj iam savis Romon. Pasanto demandis ilin: "Kian bonon vi faris?" Anseroj respondis: "Niaj antaŭuloj..." "Jes, mi scias, sed kian utilon vi alportis?" "Sed niaj antaŭuloj Romon savis". "Estas tiel, sed kion vi mem faris?" - "Ni, nenion". Pasanto konkludis: "Viaj antaŭuloj por meritoj ricevis honoron, kaj vi por nenio taŭgas nur por rostaĵo".

Fundo de fablo estas: nobelaro en Rusujo havis neniajn personajn meritojn, sed ĉiam kaj ĉie tro fieris pro sia nobla deveno;

p. 66, lin. 5 - fenicoj (ruse finikiane);

el Arabujo elmigris fenicoj kaj elektis en mallarĝa landstrio de meza parto de Sirio apud marbordo. 1000 jarojn antaŭ a.e. ili komencis okupadi Kipron. Poste ili fondis Kartagon, okupis Sicilion, Utikon, Sudan Hispanujon, kie ili fondis urbon Gades (= Cadix, Kadikso). En Afriko ili estis nomataj punicoj. En 538 a.e. persa reĝo Kyros okupis Fenicujon. En.63 a.e. Fenicujo kun tuta Sirio estis enkorpigita en Roman imperion;

p. 66, lin. 6 - Kartago (ruse Karfagen);

urbo Kartago estis sur duoninsulo, 12 km nordokcidente de Tuniso. En 9-a jarcento a.e. ĝin fondis fenicoj.En 146 a.e ĝi estis konkerita kaj detruita de romanoj;

p. 66, lin. 6 - trojanoj;

urbo Troja estis en Malgranda Azio. Kiam Paris, dua filo de Priano, reĝo de Troja, forŝtelis Helenon, edzinon de Menelao, reĝo de Sparta, grekoj komencis militon kontraŭ Troja. En la deka jaro de milito (1193-1184 a.e.) greko Epeios laŭ

konsilo de Odiseo konstruis grandegan lignan ĉevalon, en kiu kaŝis sin la plej kuraĝaj militistoj. Grekoj lasis ĉevalon kaj sur siaj ŝipoj forveturis. Malgraŭ averto de Laokoo, trojanoj decidis entiri en urbon ĉevalon, kiel oferon al diino Atheno. Por entiri ĉevalon en la urbon trojanoj devis fari grandan breĉon en la muro. Nokte el la ĉevalo eliris grekoj, ebligis al aliaj de ŝipoj reveníntaj grekoj enpenetri en urbon, ekbruligis urbon kaj multajn loĝantojn mortigis. Nur Eneo kun kelke da trojanoj sukcesis fuĝi Italujon.

Publio Virgilio (15 Okt. 70 - 21 Sep. 19 a.e.) 30 jarojn verkis romanan nacian epopeon "Eneido". Plenan tradukon esperantan de "Eneido" faris Henri Valienne (19 Nov. 1854 - 1 Dec. 1908). Paris, 1906, 272 p.;

p. 69, lin. 12 - fermita regiono;

en mezepokaj urboj estis fermita parto de urbo, destinita por loĝado de judoj. Tiu parto de urbo estis nomata geto;

p. 69, lin. 20 - Berdiĉev;

laŭ "Novij enciklopdiĉeskij slovarj",1911, vol. VI, p. 38, 39,laŭ kalkulo de loĝantoj en Rusujo en 1897, en Berdiĉev estis 53351 loĝantoj, el kiuj 41617 (aŭ 78 %) estis hebreoj;

p. 70, lin. 16 - nova regiono;

en Rusujo estis regiono por loĝado de judoj. Laŭ dekreto de 23 Dec. 1791 de carino Jekaterino la Dua (2 Majo 1729-17 Nov. 1796) por loĝado de judoj estis destinitaj dek kvin okcidentaj gubernioj de Rusujo: Ĉernigov, Grodno, Ĥerson, Jekaterinoslav, Kijev, Kovno, Minsk, Mogilev, Podolsk, Poltava, Suvalki, Taŭrido, Vilno, Vitebsk, Volinsk;

p. 75, lin. 28 kagal (ruse);

hebree kahal - juda komunuma estraro. Tie ĉi - komunumo;

p, 77, lin. 30 - idée fixe (france);

firma ideo, ĥimero;

p. 78, lin. 11 - Ciono;

nomo de Judeo. (Ankaŭ Ciono estas 743 m alta monteto en Jerusalemo, sur kiu staris templo).

Adolf Holzhaus

(Usono) 1969

Adolf Holzhaus

Doktoro kaj lingvo

ESPERANTO

Antaŭe aperis multaj libroj pri doktoro Zamenhof. Oni preskaŭ ne kredus, ke restas tiom da materialo pri lia vivo kaj laboro, nepublikigita, ke tio povus formi pli ol 500 paĝan pompan volumon. Per plurjara, obstina kaj nelacigebla laboro Adolf Holzhaus kolektis ĉion sciindan kaj vindindan por la plezuro kaj sciemo de la mondvasta samideanaro. La listo de enhavo donas al ni nur malfortan aludon pri ĉio interesa, kion la grandioza verko prezentas.

Zamenhof, M.F.
Lingvoscio de Zamenhof
Deveno de afiksoj en Esperanto
Korelativa tabelo en Esperanto
Unua E-libro en angla lingvo
Unuaj adeptoj de Esperanto
Zamenhof kaj cara cenzuro
Pseŭdonimoj de Zamenhof
Zamenhof-momentoj
Zamenhof-memortabuloj
Zamenhof-stratoj
Historio de spesmilo
Postlasaĵoj
Poemoj originalaj kaj
Tradukitaj de Z.
Libroj en Esperanto aŭ pri
Esperanto, eld. en Rusa
Imperio

Eldonis Fondumo Esperanto
je kosto de la aŭtoro.

Adolf Holzhaus

WILHELM HEINRICH TROMPETER

Eldonis Esperanto-Ligo
en Israelo
je kosto de la aŭtoro
Tel Aviv, 1971

Trompeter (1839–1901) estis la unua mecenato de Esperanto. Kiam en 1891 Zamenhof perdis ĉian esperon daŭrigi eldonadon de la tiam sola esperanta gazeto "La Esperantisto", pro manko de monrimedoj, Trompeter prenis sur sin ĉiujn elspezojn de la gazeto por tri jaroj kaj oferis ĉiumonate 100 markojn por la redaktado. Ankaŭ librojn li eldonis.

A. Holzhaus studis, kolektis kaj presigis sur 62 paĝoj ĉion atingeblan por lia biografio. Tiel ekestis valora dokumento pri la fruaj jaroj de nia movado rekomendinda por ĉiu esperantisto.

La ruslingva originalo de ĉi tiu verko troviĝas en la biblioteko de Universitato en Jerusalemo (verŝajne la sola konservita ekzemplero). Kopiojn posedas Adolf Holzhaus en Columbus, Indiana (Usono) kaj Universitata biblioteko en Helsinki, kiu ankaŭ posedas ĝin en formo de mikrofilmo. Krom tio ekzistas manuskripto de L. Zamenhof, en rusa lingvo, "Alvoko al la hebrea intelektularo", 47 grandaj paĝoj, neniam publikigita. Ankaŭ ĝiaj kopioj troviĝas ĉe sro Holzhaus kaj en la Universitata biblioteko en Helsinki.

La esperanta traduko estas fotoreprodukto de la maŝinskribaĵo de la tradukinto.